

Nr 29.

Utlåtande i anledning av väckta motioner angående förslag till provisorisk lag om arbetarpensionering.

Andra lagutskottet har till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 9 i första kammaren av herr *Persson, Helmer, m. fl.* samt nr 14 i andra kammaren av herr *Senander m. fl.*

I motionerna, vilka är likalydande, har hemställts, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhåller om förslag till provisorisk lag om arbetarpensionering i huvudsaklig överensstämmelse med vad som ovan anförts, avsedd att gälla tills frågan kan lösas i sin helhet, och att sådant förslag framläggas i så god tid, att det kan träda i kraft under år 1955».

Motionerna.

Beträffande innehållet i en provisorisk lag om arbetarpensionering har i motionerna anförts följande.

»1. Löntagare, som under minst 20 år haft anställning i samma företag, sysselsättande minst 50 anställda, är vid uppnådd pensionsålder berättigad till pension, motsvarande två tredjedelar av vederbörandes slutlön. Arbetslöshet, sjukdom, ledighet för studier, militärtjänstgöring, fullgörande av offentligt uppdrag etc. inräknas i kvalifikationstiden.

2. Om lönen reducerats innan pensionsåldern uppnåtts, t. ex. på grund av minskad arbetsförmåga eller andra orsaker, som vederbörande själv inte kunnat råda över, skall den lön som dessförinnan utgick ligga till grund för bestämmande av arbetarpensionens storlek.

3. Till löntagare, som vid uppnådd pensionsålder inte har fullt antal anställningsår, utgår arbetarpensionen enligt reducerad skala.

4. Pensionsåldern är högst 65 år för män och 60 år för kvinnor. För löntagare i hälsofarligt eller tungt arbete inträder pensionsåldern vid högst 60 år för män och 55 år för kvinnor. Vad som är att hänföra till hälsofarligt eller tungt arbete fastställs av socialstyrelsen i samråd med parterna på arbetsmarknaden.

5. Kostnaderna för arbetarpensioner bestrides helt av företagen. Dessa har skyldighet att upprätta pensionsfonder och att till dessa avsätta erforderliga belopp. Pensionsfond förvaltas av en styrelse på exempelvis 5 personer, av vilka de anställdas fackliga organisationer utser 2, företagsledningen 2 och pensionsnämnden på orten 1.

6. Därest företag som beröres av bestämmelserna om arbetarpensionering uppgår i annat företag eller dess produktion överflyttas till sådant, överföres pensionsförpliktelserna automatiskt på det andra företaget. Därest företag reellt upphör att existera och medel till fortsatt säkrande av de

arbetarpensioner, som åvilar företaget i fråga, ej finns, svarar pensionsstyrelsen för fortsatt utbetalande av desamma.

7. För att förebygga avskedanden i syfte att undkomma pensioneringen ges Kungl. Maj:t befogenhet att utfärda erforderliga bestämmelser.»

I motionerna erinras om att frågan om en allmän pensionsförsäkring för närvarande är föremål för utredning och anföres bl. a. följande.

Arbetarpensioneringen kan i sin helhet knappast bli föremål för ett slutgiltigt ställningstagande förrän materialet från den ovan nämnda utredningen föreligger. Erfarenheten har emellertid visat, att det ofta är en mycket lång väg mellan framläggandet av ett belänkande och förverkligandet av reformkrav, som utredningen haft att befatta sig med. Det synes därför oundgängligt att det överväges att ur det stora frågekomplexet bryta ut arbetarpensioneringen för löntagare, som utan svårighet skulle kunna tillförsäkras sådan redan nu, exempelvis genom en *provisorisk lagstiftning*, avsedd att gälla tills problemet lösts i sin helhet.

En sådan lagstiftning, avseende endast en del av de många löntagare, för vilka arbetarpensioneringen står som ett av de viktigaste reformkraven, innebär självfallet inte något försök att angelägenhetsgradera de berörda arbetargrupperna. Men det förhållandet att på vissa områden — t. ex. inom byggnadsverksamheten, jordbruket, handeln, hantverket, småindustrien etc. — speciella problem uppstår vid förverkligandet av arbetarpensioneringen bör å andra sidan inte hindra ett snabbare förverkligande på områden där liknande problem ej är för handen.

Beträffande de skäl i övrigt, som motionärerna åberopat till stöd för sina yrkanden, får utskottet hänvisa till motionerna.

Utredningar.

Efter hemställan av andra lagutskottet i dess utlåtande nr 47 år 1944 anhöll *riksdagen* nämnda år i skrivelse till Kungl. Maj:t om en förutsättningslös utredning angående möjligheten och lämpligheten av en obligatorisk pensionering av i enskild tjänst anställda.

Den närmast till följd härav år 1947 tillkallade *pensionsutredningen* avgav den 12 oktober 1950 ett principbetänkande med förslag till allmän pensionsförsäkring, SOU 1950: 33.

Pensionsutredningen anförde i en sammanfattning över sina förslag bl. a. följande:

Utredningen föreslår, att en *allmän pensionsförsäkring* införes, omfattande i princip varje inkomsttagare, han må vara företagare eller anställd, industriledare eller hantverkare, tjänsteman eller kroppsarbetare, yrkesverksam eller icke yrkesverksam. Anslutningen till försäkringen är oberoende av huruvida inkomsten härrör från tjänst, rörelse, fastighet eller kapital.

Till grund för avvägningen av premier och försäkringsförmåner lägges *den pensionsgivande inkomsten*, som utgör *den till 30 000 kronor begränsade sammanräknade nettinkomsten* vid taxering till statlig inkomstskatt minskad med det s. k. *folkpensionsavdraget*, vilket definieras såsom dubbla

beloppet av den med indextillägg förhöjda allmänna ålderspensionen till ensamstående. Skulle för någon den sammanräknade nettoinkomsten ett visst år understiga folkpensionsavdraget, anses icke någon pensionsgivande inkomst föreligga.

För varje år fastställs en *uttagningskvot*, angivande huru stor del av den pensionsgivande inkomsten som skall erläggas i premie.

Premie erlägges till försäkringen av varje i riket mantalsskriven svensk eller utländsk medborgare för år, då pensionsgivande inkomst föreligger; dock föreslås vissa undantag.

Varje arbetsgivare inbetalar till försäkringen ett *arbetsgivarbidrag*, i princip avvägt så, att det blir lika stort som summan av de premier hans anställda ha att betala på grund av sin pensionsgivande inkomst hos arbetsgivaren. De influtna bidragen fördelas därefter mellan alla försäkrade i proportion till deras premier utan anknytning till visst anställningsförhållande.

Pensionsförsäkringen omfattar *ålders-, invalid- och familjepension. Pensionsåldern* utgör 67 år för man och 63 år för kvinna.

Pensionens storlek har gjorts beroende dels av de erlagda premierna, dels av den genomsnittliga inkomststandarden för den aktiva befolkningen vid den tidpunkt pensionen utgår.

Över betänkandet inhämtades yttranden från ett stort antal myndigheter och organisationer m. fl.

Till fullföljande av det arbete pensionsutredningen påbörjat tillkallades härefter enligt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 23 november 1951 *utredningen för utarbetande av slutligt förslag till allmän pensionsförsäkring*.

I direktiven för sistnämnda utredning anknötes till pensionsutredningens principbetänkande, redovisas det huvudsakliga innehållet i remissyttrandena och pekas på de huvudpunkter i förslaget, till vilka den framförda kritiken koncentrerats.

Rörande de närmare riktlinjerna för utredningens arbete anföres i direktiven följande.

Då ställning skall tagas till pensionsutredningens förslag bör i första hand avgöras, huruvida behov föreligger av en obligatorisk pensionsförsäkring. Härvid bör beaktas, att hittills endast tjänstemännen i större utsträckning erhållit tillfredsställande pensionsförmåner. För arbetarna och flera andra grupper i samhället är pensionsfrågan — fränsett folkpensioneringen — däremot i stort sett olöst. Det synes angeläget att denna klyfta mellan olika samhällsgrupper överbygges. Det kan antagas att i varje fall för stora arbetargrupper del en utvidgning av den nuvarande pensioneringen för anställda icke på frivillighetens väg kan vinnas inom rimlig tid. Under sådana förhållanden föreligger starka motiv att införa en obligatorisk pensionsförsäkring, så snart detta kan ske utan att mer angelägna reformbehov åsidosättes.

I fråga om den obligatoriska pensionsförsäkringens omfattning torde övertvägande skäl tala för att godtaga pensionsutredningens förslag att försäkringen skall avse icke blott anställda utan över huvud samtliga inkomsttagare.

En viktig angelägenhet blir vidare att — i anslutning till många i remissyttrandena gjorda påpekanden — undersöka huru den obligatoriska pensionsförsäkringen och folkpensioneringen lämpligen kan organisatoriskt och sakligt sammanföras till ett enhetligt system. Riktningen bör härvid vara att så långt möjligt erhålla pensioner, vilka automatiskt följer förändringarna i den allmänna levnadsstandarden och vilkas storlek i viss utsträckning är beroende av de inbetalda avgifterna.

Med hänsyn till den kritik, som riktats mot det föreslagna kollektiva arbetsgivarbidraget, synes övervägande skäl tala för att man icke inför ett sådant bidrag utan låter vederbörande inkomsttagare själva erlägga de erforderliga avgifterna till försäkringen i form av premier. Samtidigt synes dock, såvitt angår arbetstagare, en lagstadgad skyldighet böra införas av innebörd att arbetsgivarna skall gottgöra sina anställda en del av försäkringspremien.

Det synes icke klart att man redan nu bör binda sig för en viss hög framtida pensionsnivå med tillhörande automatiska utgiftstegringar för de aktiva åldrarna under ett par årtionden framåt i tiden. I stället synes man med ledning av ytterligare överväganden böra stanna vid en sådan lägre pensionsnivå, som fixeras efter en bedömning av hur stora avgifter som i och för sig skulle kunna uttagas under det närmaste årtiondet. Till frågan om förbättrade pensionsförmåner längre fram i tiden synes ställning böra tagas först när man är viss om att ekonomiska förutsättningar finns för sådana högre pensioner.

I anslutning till vad som anförts i en del remissyttrandena bör närmare undersökas, huruvida det är praktiskt möjligt att inom den obligatoriska pensionsförsäkringen införa en i viss utsträckning varierande pensionsålder och en invalidpensionering, som ger olika stora pensioner allt efter invaliditetens grad. Maximipensionerna synes böra avvägas efter en något lägre årsinkomst än utredningen utgått från.

Under arbetets gång bör i samhällsekonomiska frågor samråd äga rum med konjunkturinstitutet. Av intresse är härvid särskilt, att de samhällsekonomiska verkningarna av de konkreta förslag, till vilka man kommer, grundligt prövas.

I de ursprungliga direktiven för utredningen har sedermera gjorts viss ändring i enlighet med anförande av statsrådet Eriesson till statsrådsprotokollet den 27 mars 1953. Häri erinras om att folkpensionärerna, genom proposition nr 15 till 1953 års riksdag samt riksdagens beslut i enlighet härmed, tillerkänts en generell standardförbättring, vilken angivits vara av bestående art. Statsrådet Eriesson anför vidare bl. a.:

»I anledning av den sålunda åsyftade folkpensionsreformen vill jag med ändring av tidigare direktiv för utredningen angående allmän pensionsförsäkring uttala, att ett sammanförande i sakligt avseende av folkpensioneringen och den obligatoriska pensionsförsäkringen till ett enhetligt system nu ej bör eftersträvas. Utredningen bör sålunda utgå från att de fastställda generella folkpensionsförmånerna även i fortsättningen skall tillkomma alla medborgare. Däremot är frågan om en organisatorisk samordning alljämt aktuell. Vidare vill jag framhålla att med hänsyn till den nyss berörda standardförbättringen det numera synes möjligt att vid utredningen sikta till en högre pensionsnivå än som i de ursprungliga direktiven avsågs.»

Utskottet.

Sedan pensionsutredningen år 1950 avgivit ett principbetänkande med förslag till allmän pensionsförsäkring, tillkallades år 1951 utredningen för utarbetande av slutligt förslag till allmän pensionsförsäkring.

I nu förevarande motioner uttalas, att arbetarpensioneringen i sin helhet knappast kan bli föremål för ett slutgiltigt ställningstagande förrän materialet från sistnämnda utredning föreligger. Emellertid föreslår motionärerna att man ur det stora frågekomplexet skall bryta ut arbetarpensioneringen för sådana löntagare, som under minst 20 år haft anställning i samma företag, sysselsättande minst 50 anställda, samt genom en provisorisk lagstiftning tillförsäkra dessa pension.

Utskottet kan icke dela motionärernas uppfattning om lämpligheten av den föreslagna provisoriska lagstiftningen. Därest en sådan genomfördes, skulle det — såsom jämväl motionärerna i fråga om finansieringen av pensioneringen framhåller — bli nödvändigt att dessförinnan definitivt fastslå vissa allmänna principer för den allmänna pensioneringen. Eljest skulle sedermera synnerligen svårbemästrade samordningsproblem uppkomma. I själva verket skulle de grundläggande frågorna i gemen behöva lösas definitivt redan före den provisoriska lagstiftningen. Detta kan emellertid icke rimligen ske utan tillgång till resultatet av de undersökningar som bedrivs av utredningen för utarbetande av slutligt förslag till allmän pensionsförsäkring.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att förevarande motioner, I: 9 och II: 14, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 29 april 1954.

På andra lagutskottets vägnar:

DAVID NORMAN.

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från första kammaren: herrar Norman, Sten, Axel E. Svensson, Lundgren, Anders E. Johansson, Grönkvist, Kronstrand och Nils Theodor Larsson*;

från andra kammaren: herrar Hagård*, Lundberg, Carlsson i Bakeröd, Andersson i Alfredshem, fröken Höjer, herrar Bengtsson i Varberg, Fredriksson och Königson*.

*) Ej närvarande vid utlåtandets justering.